

ce.belgica@interdio.be
02 507 05 93

Tweënvijftigste oecumenische ontmoetings- en studiedag
Cinquante deuxième journée œcuménique d'étude et de rencontre

**Het levenseinde: hoe komen christenen tot een beslissing?
Uitdagingen voor het geloof**

**Fin de vie : comment les chrétiens arrivent-ils à une décision ?
Défis pour la foi**

Zaterdag • samedi 03.11.2018
L'Arsenal – Namur

Overzicht van de belangrijkste oecumenische gebeurtenissen tussen oktober 2017 en oktober 2018 door pater Th. Barnas

1. 70 jaar Wereldraad van Kerken

2018 was het jaar waarin de 70ste verjaardag van de Wereldraad van Kerken, opgericht in Amsterdam op 23 augustus 1948, werd gevierd.

De oecumenische beweging heeft haar wortels in de Missionaire Wereldconferentie van Edinburgh (1910), toen men er zich van bewust werd dat de verdeeldheid tussen de christenen een tegengetuigenis was. Ontstaan in protestantse en anglicaanse middens, genoot de oecumenische beweging van de groeiende samenwerking tussen christenen uit verschillende confessies en stromingen; de orthodoxen hebben hun steun toegezegd vanaf de jaren 1920, al is de meerderheid van de orthodoxe Kerken slechts in 1961 lid geworden van de WRK. De Rooms-Katholieke Kerk van haar kant deed haar intrede in de oecumenische beweging vanaf het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965), zonder echter lid te worden van de WRK.

Vandaag telt de WRK een 350-tal leden-kerken die meer dan 500 miljoen christenen over heel de wereld vertegenwoordigen. Vanaf haar officiële oprichting, heeft de WRK niet opgehouden haar leden aan moedigen om zich in te zetten voor vrede, rechtvaardigheid en het behoud van de schepping.

Wat is het doel van de WRK ? De Constitutie van de WRK zegt dat zij “een broederlijke gemeenschap is van Kerken die geloven in de Heer Jezus Christus als God en Redder volgens de Schriften, en die samen proberen te beantwoorden aan hun gemeenschappelijke roeping tot eer van de Ene God, Vader, Zoon en Heilige Geest»¹

Ze wil in eerste instantie de Kerken uitnodigen om “elkaar op te roepen te streven naar een zichtbare eenheid in één geloof en één eucharistische gemeenschap, die in de eredienst en

¹ *Constitutie en Reglement van de WRK, Artikels I en III.*

het gemeenschapsleven in Christus tot uitdrukking komt, doorheen het getuigenis en de dienst aan de wereld, en om vooruitgang te maken in die eenheid opdat de wereld moge geloven.”

De gebeurtenissen rond deze 70ste verjaardag waren zeer talrijk. Paus Franciscus ging op 21 juni naar Genève, een “oecumenische pelgrimage”, waarbij hij tot uitdrukking wilde brengen “de constante wil van de Katholieke Kerk om goede relaties te onderhouden met de leden-Kerken en de oecumenische partners van de WRK , om samen de uitdagingen van onze tijd het hoofd te bieden”.

Enkele dagen eerder heeft de oecumenische Patriarch Bartholomeus I (van de orthodoxe Kerk) in de Sint-Pieterskerk van Genève een predikatie gehouden waarin hij opgeroepen heeft zich te onthouden van ieder triomfalisme van het slechte soort. “ Laten we ons geen illusies maken ! De Kerken zijn er tot nu toe niet in geslaagd hun verdeeldheid te overstijgen om te komen tot de zo zeer nagestreefde eenheid.

...Niettemin, sterkt onze constructieve et broederlijke samenwerking binnen de WRK ons in onze zoektocht naar de eenheid en in ons getuigenis van de universaliteit van het evangelie, dat ons tot vandaag in staat heeft gesteld om op verschillende niveaus een bijdrage te leveren in het bevorderen van de vrede in de wereld en tot een cultuur van solidariteit onder de mensen ».

De plechtigheden werden enkele weken later verder gezet in Amsterdam, op donderdag 23 augustus 2018, met een plechtige dankviering in de Nieuwe Kerk , de plaats zelf waar 70 jaar eerder de aartsbisschop van Canterbury, Michael Ramsey, de oprichting van de WRK aankondigde met een inmiddels legendarisch geworden uitspraak: “ Wij (de Kerken) hebben de bedoeling samen te blijven .”

Ook al werkt de Rooms-Katholieke Kerk actief samen met de WRK op het niveau van de Gemengde Werkgroep (GWG), toch is ze nog geen lid geworden van de WRK.

Zoals we in het verleden verschillende keren hebben gezegd in onze korte kronieken , herhalen wij onze wens dat men het binnenkort nuttig oordeelt om broederlijke onderhandelingen aan te vatten met het oog op de toetreding van katholieke bisschoppenconferenties tot de WRK. De kwestie werd uitdrukkelijk voor het eerst publiek aan de orde gesteld vijftig jaar geleden op de derde Algemene Vergadering in Uppsala in 1968. Het ogenblik om dit opnieuw ernstig in overweging te nemen is misschien nu aangebroken ?

2. De Algemene Vergadering van de KEK in Novi Sad

De 12de Algemene Vergadering van de Conferentie van Europese Kerken (KEK) vond plaats in Novi Sad (Servië), van 31 mei tot 6juni 2018. De KEK werd opgericht in 1959 als platform voor de contacten tussen de Kerken van West- en Oost-Europa .

Na de politieke omwentelingen op het einde van de jaren 1980, heeft de KEK getracht haar rol en methodes in de relaties tussen de Kerken te herzien. Dit proces werd verder gezet in heel de periode van de grote Europese Oecumenische bijeenkomsten van Bazel(1989), van Graz (1998 en Sibiu(2008), die samen georganiseerd werden met de Conferentie van Europese (katholieke) Bisschoppenconferenties. Het heeft onlangs geleid tot een belangrijke herstructurering van de organisatie en het overbrengen van de zetel van Genève naar Brussel.

Het thema van de Algemene Vergadering van Novi Sad was: “ge zult mijn getuigen zijn”(Hn 1,8), onderverdeeld in drie sub-thema’s: 1° ”Hoe onze christelijke getuigenis (μαρτυρία) vandaag in Europa tot zijn recht laten komen?”; 2° “Hoe onze getuigenis op het vlak van de economische rechtvaardigheid (δικαιοσύνη) laten gelden?” en 3° “Hoe getuigenis afleggen van de gastvrijheid (φιλοξενία) waartoe wij geroepen zijn ?” Als voorbereiding op de Algemene vergadering werden vier regionale consultaties opgezet, (a) in Ierland voor de noordelijke en Baltische streken;(b) in Edinburg (Schotland) voor het Verenigd Koninkrijk en

Ierland; (c) in Volos (Griekenland) voor Mediterraan Europa, met een bijzondere accent op de opvang van de vluchtelingen; en (d) in Praag (Tsjechische Republiek) voor Centraal Europa, met een bijzonder accent op de weerstand, die in verschillende landen in deze regio wordt vastgesteld bij de opvang van vluchtelingen.

De Algemene vergadering keurde een document goed waarin stelling werd genomen rond de volgende actuele kwesties: 1° de economische en klimatologische rechtvaardigheid; 2° de veiligheid, de bewapening en de geweldloosheid; 3° de vluchtelingen en de migratie; 4° de eerbiediging van de mensenrechten; 5° de vragen verbonden aan het opkomend populisme; 6° de actuele situatie van het gezin in Europa.

De Algemene Vergadering koos 20 leden in de Directieraad (*Governing Board*), een *orgaan* dat het oude Centraal Comité vervangt.

Voor de eerste keer sinds de herstructurering ging de Algemene Vergadering over tot de verkiezing van een voorzitter en van vicevoorzitters. Vroeger was het inderdaad het Centraal Comité dat belast was met de keuze van de leden voor het voorzitterschap.. Dominee Krieger (Voorzitter van de Hervormde Kerk van Elzas-Lotharingen) werd tot voorzitter verkozen. De twee vicevoorzitters zijn de anglicaanse bisschop Mevr. Gulnar Francis-Dehqani (van de Kerk van Engeland) en de metropoliet Cleopas Strongylis (van de Zweedse metropool van het Oecumenische Patriarchaat).

De liturgie was zeer goed verzorgd tijdens deze bijeenkomst, met een gemeenschappelijk gebed, 's morgens, 's middags en 's avonds, en verder met een programma met cantates en gewijde muziek uit een breed gamma van de christelijke tradities.

3. GAFCON III (2018) en de 15^e Lambethconferentie (2020)

De derde GAFCON [*Global Anglican Future Conference*] conferentie vond plaats in Jerusalem van zondag 17 tot vrijdag 22 juni 2018. Meer dan 1100 gedelegeerden, leken, bisschoppen en andere leden van de clerus namen aan deze bijeenkomst deel.

Sinds de twaalfde Lambethconferentie in 1998, waar een resolutie werd goedgekeurd over de menselijke seksualiteit, die kort erna in verschillende sectoren van de *Communio* werd afgewezen, hebben de 'orthodoxe' milieus (tzt de niet-modernisten) hun groeiend wantrouwen geuit ten aanzien van de 'liberale' elementen die blijkbaar meer en meer de synodes en de besluitsorganen van verschillende provincies van de *Communio* beheersen.

Daarbij duiken meer en meer oude vormen van bestuur op binnen bepaalde delen van de Anglicaanse *Communio*. Terwijl de Engelse anglicanen een lange traditie kennen van verdraagzaamheid ten aanzien van afwijkende tendensen - anglo-katholiek, evangelisch, liberaal, enz. - kennen - hoort men nu meer en meer klachten vanuit groepen die zich niet goed thuis voelen binnen hun eigen nationale Kerken.

De GAFCON beweging had de bedoeling de conservatieven te bevestigen in hun trouw aan de bijbelse doctrine en de anglicaanse traditie, zonder daarbij onmiddellijk tot een breekpunt te komen met de rest van de *Communio*.

De *Communio* kent vier 'communio instrumenten' om de eenheid tussen de anglicanen te bevorderen; het gaat om 1° de Aartsbisschop van Canterbury, 2° de Lambethconferentie (sinds 1867), 3° de anglicaanse consultatieve Raad (sinds 1968), en de 4° de vergadering van de primaten (sinds 1979). Deze vier instellingen werden niet opgericht om als *basis* te dienen van de eenheid tussen de anglicanen, maar om de internationale broederschap te bevorderen die gegroeid is uit de eenheid die in het verleden werd gesticht, de leer en de missie. Het gaat dus om 'communio-instrumenten', een relatief nieuw begrip in de geschiedenis van het anglicanisme; ze hebben trouwens geen enkele intrinsieke waarde uit zichzelf.

Vanuit het oogpunt van de leiders van de GAFCON, hebben de communio-instrumenten, sinds het einde van de twintigste eeuw, ertoe geleid dat sommige anglicaanse gelovigen, die zich moedig willen verzetten tegen de nieuwe tendensen, uitgesloten worden van hun broederschap. Op die manier zouden deze instrumenten hun bedoeling gemist hebben en hun objectief uit het oog hebben verloren.

Om die reden stelt de GAFCON nieuwe communio-structuren voor.

De conferentie besliste verschillende netwerken te creëren met de bedoeling de communio te bevorderen tussen de anglicanen die dezelfde visie delen op hun geschiedenis, hun leer en hun missie. Negen netwerken werden opgezet, onder meer netwerken rond de theologische vorming, de jongeren- en jeugdpastoraal, en vooral de missie en evangelisatie.

Anderzijds heeft de Aartsbisschop van Canterbury, Justin Welby bevestigd dat hij de 15de Lambethconferentie in 2020, twee jaar later dan voorzien, zal bijeenroepen. Al de 900 bisschoppen van de Communio zullen uitgenodigd worden om zich over de grote problemen te buigen die de Anglicaanse Communio en heel de Christelijke Kerk beroeren. Volgens Justin Welby “zal dit een gelegenheid zijn om samen de kwetsuren en alles wat ons verontrust onder ogen te zien. Het zal het moment zijn om onze bestaande vriendschapsbanden te verdiepen en er nieuwe te smeden...

We zullen samen naar elkaar luisteren, en samen op zoek gaan naar de wijsheid van God, met de bedoeling samen vooruit te gaan. En we zullen elkaar helpen om echte leiders te worden in onze Kerken. Ik bid dat, onder de bezieling van de H. Geest, deze Lambethconferentie, onze Communio, de visie en de middelen zal bieden om de liefde van Jezus-Christus, die alles omvormt, op alle niveaus van de samenleving, doorheen de wereld, aan te reiken.”

4. De kwestie van de autocefalie van de Orthodoxe Kerk van Oekraïne.

De vraag die de Oekraïense president, M. Petro Poroshenko, richtte tot de Oecumenische Patriarch Bartholomeus, om het canonisch statuut van autocefalie aan de Orthodoxe Kerk van zijn land te verlenen heeft geleid tot grote en pijnlijke discussies binnen de orthodoxe wereld. Op 17 april 2018 heeft president Poroshenko zich inderdaad begeven naar de residentie van de patriarch in Istanbul, tijdens zijn staatsbezoek aan Turkije. Hij heeft zijn verzoek gericht tot de Oecumenische Patriarch tijdens een vergadering met de Patriarch en de Heilige Synode. Twee dagen later, toen hij terug was in Kiev, heeft hij het akkoord gekregen van het parlement om de onderhandelingen verder te zetten.

Herinneren wij eraan dat de Orthodoxie twee statuten van onafhankelijkheid van Kerken kent. Voor de *autonome* Kerken gelden een aantal besluiten die de goedkeuring behoeven van een *autocefale* Kerk, als zodanig aangeduid om als canonisch referentie te dienen.

Er bestaan voor het ogenblik enkel veertien orthodoxe *autocefale* Kerken die canonisch erkend zijn in de wereld. Het grote en heilige Concilie van de Orthodoxe Kerk dat in Kreta samenkwam in 2016 keurde een document goed waarin de voorwaarden de procedure werden vastgelegd volgens dewelke het statuut van autonome kan worden toegekend aan een Kerk. Maar om verschillende redenen heeft men zich niet kunnen buigen over de kwestie van het toekennen van het statuut van *autocefalie*. Er bestaat trouwens geen eensgezindheid tussen de orthodoxe Kerken rond de te volgen procedure.

Het wordt als normaal beschouwd dat iedere natie met een orthodoxe traditie zijn eigen *autocefale* Kerk heeft, maar de politieke omwentelingen die plaatsvonden in de landen van de vroegere Sovjet Unie hebben de kwestie uiterst complex gemaakt voor de Oekraïense orthodoxie. Er bestaan inderdaad drie parallelle orthodoxe Kerken in Oekraïne: 1° deze die verbonden is met het Patriarchaat van Moskou (EOU-PM); 2° deze opgericht in 1921, dit in

de beweging van een zekere onafhankelijkheid van de Republiek of « hetmanat » Oekraïne, voor haar integratie in de Sovjet Staat (EAOU) ; 3° de Oekraïense orthodoxe Kerk van het Patriarchaat van Kiev (EOU-PK), die in 1992 werd opgericht na de onafhankelijkheid van Oekraïne. Van deze drie Kerken is alleen de EOU-PM - als deel van het patriarchaat van Moskou – canonisch erkend door heel de orthodoxe wereld .Voor het orthodoxe kerkgevoel is deze situatie heel pijnlijk en verre van normaal. Want er zou slecht één enkele orthodoxe Kerk op een territorium dienen te zijn.

Tien jaar geleden in 2008 had de president van de Oekraïense Republiek in die tijd, Viktor Yushchenko, Patriarch Bartholomeus in Kiev uitgenodigd in de hoop dat deze al de Orthodoxe kerken van Oekraïne zou opnemen onder zijn jurisdictie. Maar Patriarch Bartholomeus had het toen niet goed bevonden een dergelijk proces in gang te zetten .

Om de oorzaken en gevolgen van deze crisis goed te begrijpen dient men rekening te houden met een geheel van feiten. Heeft de orthodoxie in Oekraïne eerder een Russisch of een Oekraïens gelaat? Vandaag is de grootste van de drie orthodoxe Kerken de EOU-PM , deze maakt vooral gebruik van het Russisch bij praktische zaken en van het oud-slavisch voor de eredienst(zoals meestal overal in Rusland), terwijl de twee andere Kerken het modern Oekraïens zowel in de eredienst als in de administratie gebruiken.

Eigenlijk hadden we misschien beter moeten blijven stilstaan bij de complexe kwestie van de nationale Oekraïense identiteit. Verschilt die al dan niet van de nationale Russische identiteit? We hadden wellicht ook een oog dienen te werpen op de dan weer erg verbonden en dan weer erg gescheiden relaties in de geschiedenis van de Russen en de Oekraïners. Maar dat zou ons te ver voeren, en de tijd is beperkt.

De spanningen stijgen en de demarcatielijnen beginnen zich uit te tekenen tussen de partizanen aan deze en gene zijde. Een breuk in de *communio* met Constantinopel werd uitgesproken vanuit Moskou. Constantinopel van zijn kant heeft de excommunicatie in 1997 door Moskou tegen patriarch Philarète (Denysenko) uitgesproken, die de EOU-PK organiseerde, opgeheven. En groeiend aantal orthodoxe Kerken hebben partij gekozen, hetzij voor Constantinopel, hetzij voor Moskou.

Vermits ikzelf geen orthodox ben, komt het mij niet toe een oplossing voor de actuele crisis aan te reiken binnen de eenheid van de orthodoxe wereld. Maar ik nodig allen uit die loyale vrienden zijn van onze orthodoxe broeders en zusters, in naam van ons gemeenschappelijk christelijk getuigenis, van zich oprechte medestanders te tonen van de verzoening en van een rechtvaardige en duurzame oplossing .

Thaddée Barnas